

Tanya Commandeur

De man die alles achterliet

**GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER**

**Deze roman is gebaseerd op feiten en
gebeurtenissen die in de familie van de auteur
hebben plaatsgevonden.
Een gedeelte ervan is fictief.**

1

De dag waarop de waarheid als een dode vis zou komen bovendrijven begon als de duizend dagen ervoor. David opende om precies kwart voor acht de knarsende deur van de barbierszaak, draaide, terwijl het belletje nog rinkelde, het bordje van 'dicht' naar 'open', pakte het *Rotterdamsch Nieuwsblad* van de grond, opende de kassa, zette de ketel op voor koffie en knoopte zijn schort voor. De krant las hij staande, zich half bewust van het ochtendverkeer dat buiten ratelend, rinkelend en hinnikend op gang kwam. Klokslag acht uur hoorde hij de krakende voetstappen van oom Andries op de trap.

Van matrozen en orgeldraaiers tot dokters en koetsiers: allerhande manvolk nam plaats in de scheerstoelen. De een zwijgzaam, de ander vol verhalen, de een in een smetteloos kostuum, de ander in een overall vol teer- of olievlekken. David gaf ze koffie en deed ze een schort om. Onder het inzepen werd gepraat over wat Nederland bezighield: de Harwichboot Berlin die een paar dagen ervoor tijdens een vliegende storm op de Noorderpier van Hoek van Holland was gestrand en als een oude kies doormidden

was gebroken. Meer dan honderd lijken waren al aangespoeld.

Mijnheer Maas had in de krant gelezen dat Hendrik-Jan Spijker, technisch directeur van de automobielfabriek, ook aan boord was geweest. Gisteren hadden ze zijn ontzielde lichaam op het strand aangetroffen, tussen tientallen andere. ‘Het is verschrikkelijk: al die mannen, vrouwen, kinderen. En dan te bedenken dat de treinen naar Hoek van Holland vol zaten met mensen die zich erop verheugden de ramp van dichtbij te zien. Het schijnt dat ze zingend en lachend in de coupés zaten, alsof ze op weg waren naar de kermis! In wat voor tijd leven we toch?’

Oom Andries schudde zijn hoofd. ‘Lijken bekijken, wat een pret. Dan koop ik liever twee kaartjes voor Sparta. Dat wordt nog spannend zaterdag, tegen HVV.’

‘Ach, dat wordt een makkie,’ lachte David. ‘Bok de Korver zal die Hagenezen laten sidderen.’ Opgewonden bespraken ze de kansen en gevaren van de wedstrijd en deden ze voorspellingen over de uitslag. Na het snijden en scheren besprenkelden David en oom Andries de klanten rijkelijk met eau de cologne uit een van de vele flesjes in de kast. Oom Andries deed

ze persoonlijk uitgeleide met een warme handdruk en ‘complimenten aan de vrouw’.

Als iemand David die ochtend zou hebben gevraagd zichzelf te omschrijven, dan zou hij met zekere trots hebben verteld dat hij voluit Johannes Valentijn David Buijser heette, op 18 november 1887 in hartje Rotterdam was geboren en al jaren in de zaak van zijn oom in Crooswijk werkte. Hij zou eraan toevoegen dat hij vijf jongere zussen en broers had: Heintje, negentien jaar en werkzaam als dienstmeisje, Henk, zeventien jaar en werkend als leerling-koetsier, Antje van bijna zestien, die als tweede meisje in betrekking was bij een mevrouw aan de Mathenesserlaan, Bram van twaalf, die nog op de klompenschool zat en Pietertje, de kleine benjamin. David zou ongetwijfeld vertellen dat zijn moeder een snoepwinkel naast de barbierszaak bestierde. Dat dat een kwestie van pure noodzaak was, omdat zijn vader hen jaren geleden had verlaten om zijn geluk in Amerika te beproeven. Uit respect voor zijn moeder zou hij aan deze onbegrijpelijke misdaad van zijn vader niet veel woorden vuilmaken. Vader, daar had je het niet over.

Eén keer, jaren geleden, had David zich bijna versproken. ‘Moeder, weet u nog dat vader...’

Er was iets gaan trillen bij haar ogen. Ze had de zwabber opzijgezet en zijn gezicht met beide handen omvat. ‘Lieve David, luister: je vader is je aandacht niet waard. Blijkbaar vond hij het avontuur belangrijker dan ons. Anders zou hij wel een keer een brief hebben geschreven. Of niet dan? Nou dan. Geen woord meer over hem.’

Toen vader er nog was had de trouwfoto een vaste plek in de voorkamer, tussen de spiegel en de zacht tikkende koekoeksklok van oma Muis. David had er als kind vaak voor staan kijken met een tintelend gevoel in zijn hart. Vader en moeder leken uit een sprookje te zijn gestapt: moeder in haar hooggesloten kanten jurk, vader in een chic kostuum en met een statige hoge hoed op. Als zijn tatoeages – een ratjetoe van ankers, zeemeerminnen en scheepstouwen – niet boven zijn kraag en onder zijn hemdsmouwen uit zouden piepen, zou je zweren dat hij een man van hoge komaf was. Vader staaarde dromerig naar iets of iemand naast de camera, moeder keek recht in de lens. Haar ogen glinsterden, alsof ze dacht: kijk, daar sta ik dan toch maar. In een hand hield ze het bruidsboeket vast, de andere rustte onopvallend op haar buik. David wist dat hij daaronder schuilging, piepklein en zich nog van niets bewust.

Moeder mocht dan geen goed woord meer overhebben voor vader, David herinnerde zich maar al te goed hoe gek ze op hem was geweest. Ze woonden in die tijd aan de Feijenoordstraat. David zag vader en moeder nog door de kamer walsen. Moeder lachte hoog, met haar hoofd in haar nek. Vader staarde naar haar met die zachte blik in zijn ogen. Hij noemde haar zijn 'suikermessie', omdat hij haar had leren kennen toen ze bij Jamin repen verpakte. Dan bloosde ze en keek ze hem stralend aan.

Maar toen bleek dat vader zijn baantjes in de haven nooit langer dan een paar maanden kon houden, maakten de liefdesuitingen van de eerste jaren allengs plaats voor schreeuwpartijen en kille blikken. Steeds weer kreeg vader het aan de stok met de bootsman, als hij bijvoorbeeld weigerde door te werken met een gekneusde hand. Of als hij zich versliep, waardoor hij niet op tijd klaarstond bij het bootwerkershuisje, beter bekend als 'de luizenkeet'. Vader had David daar weleens over verteld. Hij had er zo de pest aan, daar met tientallen bootwerkers op elkaar gepakt te staan wachten. De vloer was glad van de uitgespuugde pruimtabak en het stonk er zo verschrikkelijk naar zweet en rotte vis dat je er bijna van je stokje ging. Hij

moest er klokslag zes uur 's morgens zijn, knijverzak over de schouder, werkkaart in de hand, tot zijn nummer werd geroepen. Soms hoorde hij pas een uur later dat er geen werk was. Dan moest hij zich één uur 's middags weer melden en was er vaak weer niks. Als hij 's avonds opnieuw zijn post innam, kon het gebeuren dat er net een paar vrachtboten met flinke ladingen hadden aangelegd. Dan was het met een paar man buffelen tot een uur of twee 's nachts. Na een paar uur slaap kon hij zich dan om zes uur weer melden. Zoals vader het vertelde, deed de haven David denken aan een monster dat arbeiders verzwolg of uitbraakte, net zoals het uitkwam.

David wist dat vader – zoon van een pakhuisknecht – nooit een vak had geleerd; er zat voor hem niet veel anders op dan de schouders er weer onder te zetten. Maar het havenwerk matte hem af en balen van vijfenzeventig kilo kon hij na een paar jaar niet meer op de rug nemen zonder in elkaar te zakken. Zijn nummer werd steeds minder vaak geroepen in de luizenkeet.

Van achter de bedsteedeurtjes had David moeder op een avond horen zeggen dat ze, als het zo doorging, de huisbaas niet meer zouden

kunnen betalen. Die nacht werd hij overspoeld door beelden van zijn vader en moeder die bedelend op straat liepen. Hoe zou hij zijn vriendjes nog onder ogen kunnen komen? Ze zouden hem bespotten en met een boog om hem heen lopen. Of liedjes zingen: 'Ken je David, wat een vent, komt bedelen om een rooie cent. Zie hem daar eens sjokke met gate in z'n sokke.'

Gelukkig kwam de nachtmerrie niet uit en vond vader niet lang daarna een nieuwe bron van inkomsten: op de markt verkocht hij afgekeurde balen groente, die hij oppikte van de Maaskade. Het was net genoeg om van rond te komen.

David hoorde vader steeds vaker mijmeren over een toekomst in Amerika. Dat had hij vast van zijn broer, oom Abraham, die al een tijd aan het sparen was voor de grote overtocht. Die had eens verteld dat zelfs een simpele dagloner het er tot fabrieksdirecteur kon schoppen, dat de straten er waren geplaveid met gouden klinkers en dat de huizen er tot in de hemel reikten. David leek het wel watom in dat wonderlijke land te wonen, vooral toen vader ze eens had voorgelezen uit *Winnetou*. Stel je voor dat ze er een echte indiaan of cowboy zouden tegenkomen!

Maar hij wist dat moeder er niet aan moest denken haar geliefde straatje te verlaten. Al lag het dan in een asgrauwe havenbuurt met tochtige huizen, waar de ratten inen uitliepen alsof ze de hoofdbewoners waren, het was wel háár buurtje. De ruzies liepen uiteindelijk zo hoog op dat vader vaak niet meer thuis sliep, maar dan weer bij opa en oma aan de Wijnhaven, dan weer bij oom Abraham in de Tuindersstraat. David hoopte, soms hardop, soms in stilte tijdens het avondgebed, dat hij snel weer alle nachten thuis zou komen slapen, maar dat gebeurde niet. Na een tijdje legde hij zich neer bij de situatie; vader en moeder hadden per slot van rekening zo ook minder vaak bonje.

Wat veel goedmaakte was dat vader, als hij eens thuis was, de kinderen met de mooiste vertellingen vermaakte. Het liefst luisterden ze naar het sprookjesachtige verhaal over hun overgrootmoeder, die van adellijke afkomst zou zijn. Ze droeg de imponerende naam Maria Salomea Werdmuller en was volgens vader in haar jonge jaren een ‘adembenemende schoonheid’. Als ze eigenlijk moesten gaan slapen en ze fris gewassen in de bedstee lagen, haalden ze hem met smekende blikken over het nog één keertje te vertellen. Dan lachte hij, keek sluiks